
ICOANELE ACOPERĂMÂNTUL MAICII DOMNULUI DIN COLECȚIA MUZEULUI NAȚIONAL DE ISTORIE A MOLDOVEI

Adelaida Chiroșca

Obiectele sfinte, așa-numitele odoare, relicve, au influențat din cele mai vechi timpuri evoluția culturii creștine. Ele păstrau vie amintirea despre acei care și-au consacrat viața slujirii înalte și cu trecerea lor în neființă aceste obiecte continuau să mențină energia lor făuritoare, puterea lor de ocrotire și apărare. Unele din acestea, cum ar fi moaștele, odoarele, veșmintele, sunt păstrate pentru cinstire și închinare, ele devenind adevărate simboluri de credință. Altele, spre exemplu, icoanele, erau antrenate de oficialități și de cler în diferite procesiuni cu scopul de apărare a orașelor, de izbândă în lupte, de prevenire a secetei, bolilor etc. Deseori în taințele acestor icoane se montau bucățele din relicvele sfinte pentru a transmite icoanelor puterea lor¹.

Printre aceste vestigii se distinge și cinstitul Acoperământ al Maicii Domnului, care amintește despre slăvita ei Adormire, considerându-se printre relicvele supranumite „prin contact” sau „prin atingere”, care a preluat însușirile celei ce le-a purtat (Бельтинг 2002, 51). Cinstirea veșmintelor Maicii Domnului începe chiar la trecerea ei în lumea sublimă, prin dăruirea minunată a Brăului său apostolului Toma, iar aducerea acestor vestigii la Constantinopol în anul 473, pe timpul lui Leon I (457-474) și punerea lor în bisericile centrale din oraș se va manifesta prin mai multe miracole, care au consfințit cultul acestor odoare. Acoperământul și Brăul Maicii Domnului au fost purtate în situațiile extreme pe străzile Constantinopolului, răsfirate pe porțile și zidurile orașului, contribuind astfel la salvarea lui mira-

culoasă (Стерлигова 2003, 555). Icoanele mari-ale de procesiune din biserica Vlaherne, în care se păstrau veșmintele Maicii Domnului, considerat paladiul Constantinopolului, preluau funcția relicvei din Vlaherne, devenind ele însele obiecte sacre (Этингоф 2000, 140-141). Cinstirea deosebită a acestor vestigii este confirmată și prin faptul că racla cu veșmântul Maicii Domnului era situată pe masa sfântă din biserica Vlaherne, servind în calitate de altar pe care se oficia liturghia (Этингоф 2000, 140).

Bisericile unde se păstrau aceste relicve deveneau lăcașuri de închinare și de pelerinaj a mii de credincioși. Aici se săvârșeau regulat procesiuni de amploare menite să accentueze locul și rolul obiectelor sacre în viața societății, a creștinului, tot aici aveau loc întâmplări miraculoase, rămase pentru vecie în memoria oamenilor.

După cum spune tradiția, una din manifestările puterii divine a avut loc la 1 octombrie anul 911, în ajun de duminică, în Sfânta biserică Vlaherne, pe timpul împăratului Leon cel Înțelept (886-912). Printre mulțimea venită la privegherea de toată noapte în cinstea Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, se afla și Sfântul Andrei cel Nebun întru Hristos² († 936) cu ucenicul său Epifanie. Pe la patru dimineața ambii fură surprinși de o arătare neobișnuită: o văzură venind spre altar pe Preacurata Maică a Domnului înconjurată de îngeri și sfinți, îmbrăcați în veșminte albe. Se opriră în fața altarului și începură să se roage Mântuitorului să se îndure, să scape orașul de primejdie, după care se ridică din genunchi, își scoase vâlul și ridică mâinile în sus acoperindu-i pe toți, cei aflați în biserică, cu cinstitul său veșmânt (Кондаков 1915, 96-97). Radia lumină în jur, lumina care mistuia

---

¹ Este grăitor în acest context cazul icoanei Maicii Domnului a Întrupării din Novgorod, datată cu secolul al XII-lea, care pe partea din spate avea două sipețele, confecționate special pentru a monta în ele fragmente din relicvele Maicii Domnului. Aceste orificii se proiectau pe fața icoanei exact în zona capului și a mijlocului Fecioarei, ceea ce ne sugerează ideea că ele tăiau părțile din Acoperământul și Brăul Maicii Domnului, păstrate în biserica Vlaherne. Anume această icoană a fost ridicată pe zidurile orașului în anul 1169, pe timp de asediu (Стерлигова 2003, 555).

² Sfântul Andrei cel Nebun întru Hristos († 956), de origine slavă, a trăit pe timpul împăratului Leon cel Înțelept (886-912). Ajunge la Constantinopol în calitate de rob al nobilului Teognost. Aici citește Sfânta Scriptură, Viețile Sfinților, care îl aduc cu timpul în biserică, unde trăiește minunate revelații (Палестинский патерик).

toată neliniștea și deznădejdea și peste mulțime se revărsa harul dragostei, al bucuriei și al speranței.

Acesta ar fi suportul istoric care a stat la baza constituirii iconografiei Acoperământul Maicii Domnului.

În secolul al X-lea, în cinstea minunii revelate și a relicvelor ce se păstrau în lăcașele din Constantinopol – Brăul și Acoperământul Fecioarei, Biserica de Răsărit va institui la 1 octombrie Sărbătoarea Acoperământul Maicii Domnului. Unii specialiști consideră că alegerea zilei de 1 octombrie nu este deloc întâmplătoare – anume în această zi era comemorat Sf. Roman Melodul³ (Георгиевский 1893, 626-639), unul dintre presupușii autori ai Imnului Acatist al Maicii Domnului (Grigoriu 2006, 27). Acesta pare să fie și motivul apariției chipului lui printre protagoniștii subiectului iconografic consacrat sărbătorii în cauză⁴.

Unii cercetătorii ruși înaintează ipoteza că această sărbătoare era aproape necunoscută în Răsărit, și aduc argumente destul de convingătoare, precum că aceasta a fost instituită în Rusia (Кондаков 1915, 92-93). La fel și alți specialiști consideră că tradiția sărbătorii Acoperământul Maicii Domnului a fost introdusă de cneazul Andrei Bogoliubski (Липатова 2008) care, după exemplul împăraților bizantini, o declară pe Sfânta Fecioară Apărătoarea și Protectoarea Rusiei. Trebuie să mai menționăm în acest context, că mai mulți cercetători contemporani, dintre care A. Alexandrov, I. Șalina, înclină să creadă că oficierea sărbătorii Acoperământul Maicii Domnului ar putea să fi avut loc mai întâi la Kiev, în sec. al XII-lea (Липатова 2008), drept argument servind atestarea acestei iconografii aici încă în sec. al XI-lea. Alți autori, însă, recunoscând

tradițiile rusești de instituire a sărbătorii, consideră, că aceasta evocă totuși cinstirea relicvei din Vlaherne, sărbătoarea Punerea Veșmântului și revelația trăită de Sfântul Andrei cel Nebun întru Hristos și de ucenicul său Epifanie în paraclisul Hagia Soros din Vlaherne. Descrierea Vieții Sf. Andrei va fi tradusă în Rusia în sec. al XII-lea și va influența dezvoltarea iconografiei sărbătorii Acoperământul Maicii Domnului (Этингоф 2000, 148).

Începând din secolul al XII-lea, această sărbătoare va fi celebrată de Biserica Rusă cu mult fast, păstrând data oficierii ziua de 1 octombrie. Scriitorii vor consacra acestei sărbători cuvinte de laudă, cântări și omilii, pictorii vor transpune în imagini evenimentele și trăirile miraculoase din biserica Vlaherne, multe biserici înălțate în acea perioadă în Rusia vor purta hramul Acoperământul Maicii Domnului⁵.

Din când în când se reaprind discuțiile despre locul instituirii sărbătorii, precum și despre faptul dacă au servit sau nu icoanele bizantine în calitate de modele pentru cele rusești, unii specialiști ruși presupunând, că imaginile bizantine au putut reprezenta anumite scene din ciclul acatist, ele reflectând rolul și menirea Maicii Domnului de Apărătoare a neamului omenesc (Шалина 2005, 371).

În colecția Muzeului Național de Istorie a Moldovei se păstrează șase icoane consacrate iconografiei Acoperământul Maicii Domnului. Icoanele de acest tip propun, după cum se poate vedea, o compoziție complexă, în care se îmbină armonios evenimente și personaje atestate în epoci diferite.

Scenele din compozițiile iconografice de acest tip sunt compuse din două registre și se desfășoară fie pe fundalul, fie în interiorul bisericii Vlaherne, unde se păstra veșmântul Născătoarei de Dumnezeu, adus aici de împărăteasa Pulheria în anul 473 (Кондаков 1915, 56). Pe amvon, Roman Melodul, este reprezentat cu un pergament în mână, cântând și dirijând corala. Este înconjurat de cântăreți, de fețe bisericesti, de împărat și împărăteasă, iar printre ei, în partea stângă, se evidențiază chipul Sf. Andrei cel Nebun întru Hristos, care îl îndeamnă pe discipolul său, Epifanie, să privească în sus la apariția Preacuratei. În registrul superior Născătoarea de Dumnezeu, asistată de Sf. Ioan Botezătorul și Sf. Ioan Teologul, ține pe mâinile desfăcute vălul răsfirat. Încă mai sus,

³ Sfântul Cuvios Roman Melodul s-a născut la Emesa, la sf. sec al V-lea. Adolescent, ajunge la Beirut, angajându-se în calitate de paraclisier într-o biserică din oraș. În scurt timp trece cu traiul la Constantinopol și ajunge să slujească în biserica Maicii Domnului din Cyr. Aici, la Constantinopol, participa deseori la slujbe și privegheri de noapte în biserica Vlaherne, unde a primit de la Preacurata Fecioara darul scrierii versurilor și alcătuirii melodiilor, imnelor acatiste, de unde îi vine și numele Melodul. A fost apărător aprig al idealurilor creștine și cântăreț fidel al Maicii Domnului. Moare între anii 555-565. După o scurtă perioadă, va fi trecut în rândul sfinților, sărbătorit la 1 octombrie (Grigoriu 2006, 25-27).

⁴ Reprezentările Imnului Acatist al Maicii Domnului au devenit aproape canonice în erminia picturii moldovenești din secolele XV-XVI. Una din temele predilecte ale frescei exterioare este reprezentată tocmai de imaginea Maicii Domnului din Imnul Acatist al Sfântului Acoperământ, acoperind cu cinstitul ei omofor capul Sfântului Roman Melodul, care cu unul din ruloari în mână se închină cu smerenie la picioarele Preacuratei (Grigoriu 2006, 27).

⁵ Primul lăcaș cu hramul Acoperământul Maicii Domnului va fi înălțat de Andrei Bogoliubski, în anul 1158, nu departe de orașul reședinței sale, de pe râul Nerla, orașul Bogoliubov (Заграевский 2008, 129-146).

pot fi reprezentați doi îngeri, care întind peste Fecioară relicva marială. Vom observa, de asemenea, că în unele imagini ale acestei sărbători vălul este reprezentat cel puțin de două ori: o dată în mâinile Fecioarei, altă dată ținut de îngeri, aceste momente făcând trimitere atât la revelația Sf. Andrei cel Nebun întru Hristos, cât și la așa-zisa „Minune din Vlaherne” care se repeta în fiecare vineri, în timpul serviciului nocturn, când vălul, ce acoperea icoana Maicii Domnului din altar, se ridica de la sine lăsând descoperit chipul Fecioarei pentru toată perioada rugăciunilor. Sursele care pomenesc despre aceste momente (cea mai timpurie dintre acestea fiind *Cuvânt despre miracolul din Vlaherne* de Mihail Psella, din 1075) nu descriu, din păcate, aspectul icoanei, care apărea în văzul mulțimii la ridicarea vălului (Шалина 2005, 359). Cunoașterea acestei iconografii mariale ar putea aduce o lumină asupra originilor iconografice ale acestei sărbători (Липатова 2008), ar putea confirma postura de Orantă a Fecioarei, care se distinge în aceste compoziții, sau cea din icoana Acoperământul Maicii Domnului descoperită în Galiția în sec. al XII-lea (fig. 1), păstrată în Muzeul Național de Arte Plastice din Ucraina. În această compoziție, considerată printre icoanele timpurii ale Acoperământului Maicii Domnului și care se apropie cel mai mult de icoana originală (Древнейшая 2011), Fecioara-Orantă este reprezentată pe tron, cu Pruncul în brațe, încadrată de doi îngeri care țin Veșmântul Fecioarei, iar mai jos sunt reprezentate mai multe personaje printre care Sf. Andrei cu ucenicul Epifanie.

Din punct de vedere compozițional, icoanele de acest tip propun scene în care sunt implicate mai puține sau mai multe personaje, astfel Fecioara poate fi încadrată de Profetul David, de Sfinții Apostoli, de Sfinți Ierarhi și de Sfinți Cuviosi, de Femeile Mironosițe etc. În registrul inferior al icoanelor poate apărea chipul împărătesei Augusta Pulcheria (450-453) și al soțului său Marcian (450-457), sau cel al lui Leon cel Înțelept (886-912), precum și al Patriarhului Tarasie, care l-a susținut și îndrumat pe Roman Melodul. În unele icoane, în partea de jos, poate fi reprezentat visul lui Roman Melodul, în care Fecioara îl înzestreză cu darul cântării și al scrierii imnurilor, pentru care va fi supranumit Melodul. Sunt icoane în care Născătoarea de Dumnezeu poate fi reprezentată și singură, dar neapărat ținând pe mâini Sfânta relicvă.

Dintre cele mai timpurii imagini rusești ale acestui tip iconografic se remarcă cea atestată la Suz-

Fig. 1. Icoana Acoperământul Maicii Domnului, Galiția, sec. al XII-lea.

dal, zugrăvită pe o placă de cupru, placată pe porțile Catedralei Nașterea Maicii Domnului⁶ (fig. 2) datată cu începutul sec. al XIII-lea, precum și din biserica mănăstirii Snetogorsk din Pskov, din anul 1313. În primul caz Maica Domnului este zugrăvită în semiprofil spre stânga cu mâinile ridicate în rugăciune către Mântuitorul, reprezentat mai sus de maforionul boltit⁷. Chipul Fecioarei este flancat de îngerii care privesc, la rândul lor, în sus. În compozițiile care vor urma Fecioara va fi reprezentată frontal, iar îngerii – planând de asupra.

În icoanele rusești s-au evidențiat chiar de la început două tipuri distincte, aceste fiind intitulate după numele localităților, unde s-au făcut renumite: cel de Suzdal și cel de Novgorod. În primul caz Fecioara se reprezenta pe fundalul lăcașului, acoperindu-i cu maforionul pe toți cei prezenți în biserică. Jos, pe amvon, este zugrăvit Roman Melodul cu un filacter în mâini. Una dintre cele mai timpurii icoane de acest fel este cea din mănăstirea Acoperământul Maicii Domnului din Suzdal (fig. 3), din a doua jumătate a sec. al XIV-lea, care

⁶ Pe ușile de asfințit ale Catedralei Adormirea Maicii Domnului din or. Suzdal se păstrau câteva imagini, care reprezentau consecutiv scenele „Adormirea Maicii Domnului”, „Prohodul Maicii Domnului”, „Punerea în raclă a Brâului Maicii Domnului”, „Punerea Cinstului Veșmânt al Maicii Domnului”, ultimul episod din acestea fiind „Acoperământul Maicii Domnului”. Trebuie să menționăm în acest context, că, în ultima scenă Acoperământul Fecioarei este zugrăvit în așa mod, încât se vede că autorii conștientizau legătura nemijlocită a acestei imagini cu relicva originală (Стерлигова 2003, 553-557).

⁷ Imaginea Mântuitorului în icoanele Acoperământul Maicii Domnului, în care El binecuvăntează Fecioara Orantă, ar putea fi inspirată din icoana Maicii Domnului a Întrupării din Novgorod, care păstra pe spate, după cum am menționat mai sus, două sipețe în care se păstrau relicvele Fecioarei. Deasupra tainiței superioare era reprezentat Iisus Hristos, care binecuvânta cu ambele mâini nu altceva decât Acoperământul Fecioarei (Стерлигова 2003, 556).

Fig. 2. Icoana Acoperământul Maicii Domnului, Suzdal, sec. al XIII-lea, Catedrala Nașterea Maicii Domnului.

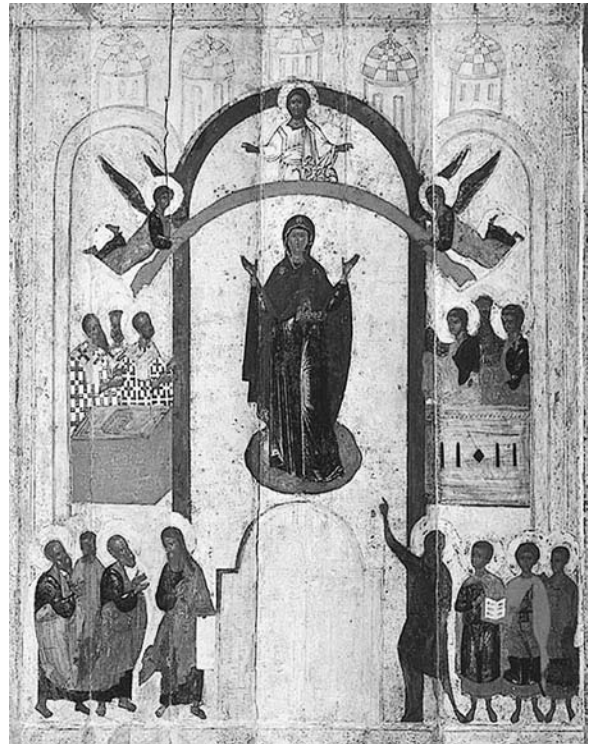

Fig. 4. Icoana Acoperământul Maicii Domnului, Novgorod, 1399, mănăstirea Zverin.

Fig. 3. Icoana Acoperământul Maicii Domnului, Suzdal, 1360, mănăstirea Acoperământul Maicii Domnului.

se păstrează în prezent în Galeria „Tretiakov” (Государственная 1995, 121). Trebuie să menționăm că în acest model lăcașul zugrăvit amintește de biserica Vlahernelor cu acoperișul în două panțe și cupolă rotundă. Acest tip se va repeta și pe icoanele din sec. al XV-lea din același lăcaș. În cel de-al doilea tip, supranumit de Novgorod, Acoperământul Fecioarei este susținut de îngeri, ea fiind redată, în acest caz, în interiorul bisericii, deasupra ușilor împărătești, această icoană provenind din mănăstirea Zverin, din Novgorod și datează din anul 1399 (fig. 4). Arhitectura din icoană prezintă o biserică cu naosul trilobat și cu cinci turle în formă de cupole. Ambele versiuni au și caracteristici comune: pe ele, în partea de jos, fiind reprezentat Sf. Andrei cel Nebun într-o Hristos, cu discipolul său Epifanie.

De acum spre sf. sec. al XV-lea se observă o combinație a acestor două versiuni iconografice, scena nouă devenind ulterior model pentru icoanele sec. al XVI-lea, în care Acoperământul este ținut de îngeri, care planează deasupra Fecioarei, înfățișată în chip de Oranta, iar în registrul inferior era reprezentat Roman Melodul, stând pe amvon, în centrul bisericii. Icoanele târzii se deosebesc prin introducerea în compoziții a unui număr mai mare de personaje, aici fiind zugrăviți

împăratul Leon cu soția sa Teofana, pe timpul cărorora s-a întâmplat revelația trăită de Sf. Andrei cel Nebun întru Hristos, în biserica Vlaherne, precum și a patriarhului Tarasie (784-806) – aprigul apărător al icoanelor Maicii Domnului.

Astfel de icoane, care provin din sec. al XVI-lea, s-au păstrat în biserica Acoperământul Maicii Domnului de la Academia Teologică din Moscova și în biserica Kolomenskoe.

În icoanele Acoperământul Maicii Domnului din sec. al XVII-lea se schimbă poziția Fecioarei: ea este înfățișată din nou în semi-profil, cu capul ridicat spre Hristos, care este reprezentat undeva în colțul de sus al icoanelor, și nu în centru, ca înainte. Drept exemplu pot servi icoanele din muzeul Solvycegodsk și din Muzeul Rus de Stat, datate din sec. al XVII-lea. După cum am văzut, aceste compoziții iconografice atestă o îmbinare de evenimente, fenomene și personaje din perioade diferite, dar care prezintă un ansamblu armonios de concepții și imagini. Nu e de mirare, pentru că în icoană, ca și în liturghie se pierde noțiunea timpului, se șterge hotarul dintre trecut, prezent și viitor. Apariția chipului lui Roman Melodul în aceste compoziții, imnologul care a trăit cu sute de ani înainte de minunea care a avut loc la Vlaherne, este o vie mărturie a acestui adevăr, astfel fiind accentuată o trăsătură distinctă a iconografiei date – transtemporalitatea ei.

Nu mai puțin remarcabil este și simbolismul acestor compoziții, el fiind exprimat prin multiple expresii, menite să interpreteze conținutul misterios și spiritual al acestui subiect. Strălucirea din fondul icoanelor și cea care însoțește personajele, exprimată prin lumina degajată de ele, prin mandorla ovală sau circulară, prin nimburile sau clipeus-ul radiant exprimă energiile divine dar totodată și sfințenia personajelor. Stelele de pe fruntea și umerii Fecioarei apar în aceste compoziții ca atribute obligatorii ale Născătoarei de Dumnezeu. O importanță deosebită în reprezentarea acestui subiect iconografic o au și culorile, alegerea lor având la bază regulile și canoanele iconografice. Pe icoanele timpurii, acoperământul, de cele mai dese ori, se zugrăvea în nuanțe roșii-aprinse, culoare inspirată din descrierea istoriei vieții Sf. Andrei cel Nebun întru Hristos, unde se accentua că vâlul era asemănător unui fulger. În compozițiile iconografice din sec. al XVI-lea vâlul, ținut de Fecioară, putea fi reprezentat în culori albe sau galbene.

Conținutul teologic al acestei iconografii constă în identificarea chipului Maicii Domnului cu acea putere divină, care apăra și ocrotește omul. Sub

cinstitul său Acoperământ pot să-și găsească refugiul toți care se îndreaptă spre ea râvnind apărarea și mijlocirea ei.

Icoanele din colecția muzeului consacrate acestei iconografii provin din Basarabia, Rusia și sunt datate din secolul al XIX-lea și începutul sec. al XX-lea. Icoanele din colecție nu pot fi atribuite unui model concret, în ele înregistrându-se detalii compoziționale proprii atât modelelor timpurii, cât și celor mai târzii. Icoanele din colecția muzeului sunt pictate în ulei sau tempera pe lemn, unele respectând rigorile iconografice, altele – mai puțin. Una dintre icoane (nr. 6) elimină schema tradițională și ne propune o compoziție în care se reprezintă doar chipul Maicii Domnului, fără alte personaje. Cinci din cele șase icoane din colecția MNIM sunt de dimensiuni medii, cu excepția unei icoane mai mari (nr. 1), care putea reprezenta icoana hramului bisericii de unde provenea.

1. Acoperământul Maicii Domnului (fig. 5)

Moldova, înc. sec. al XIX-lea, zugrav anonim.

Lemn, tempera. Panoul plan, format din două părți, prinse cu două pene montate în contrasens, 59×90×3,4 cm.

FB-14017.

Achiziție, Chișinău, 1988.

Lemnul desprins pe linia de îmbinare, pierderi de strat cromatic, pete, zgârieturi.

Intervenții anterioare de A. Roșca, MNIM 2003.

Pe fondul schematic al bisericii Vlaherne, Maica Domnului este înfățișată în picioare purtând chiton albastru cu falduri pronunțate. Chitonul este garnisit la guler și mânecute cu panglică aurită. Deasupra poartă maforionul roșu-cărămiziu, prevăzut cu fir de aur și cu fața interioară cafenie-roșiatică. Acesta formează pliuri ample în zona capului și în părțile sale laterale. Cu palmele ridicate în sus ține acoperământul de nuanțe gri-verzui, pe el fiind pictate mai multe simboluri, printre care și câteva cruci. Norii, pe care pășește Fecioara, simbolizează acea linie de hotar între lumea văzută și cea nevăzută.

În registrul inferior în centrul mulțimii adunate este înfățișat Roman Melodul îmbrăcat în veșminte de aceleași nuanțe ca și ale Născătoarei de Dumnezeu. El stă pe un amvon și ține în mâini acoperământul Maicii Domnului, identic cu cel din mâinile Ei⁸. Capul lui este încadrat într-un

⁸ De cele mai dese ori Sfântul Roman Melodul este reprezentat cu un filacter în mână, care simbolizează Condacul Crăciunului, compus de el.

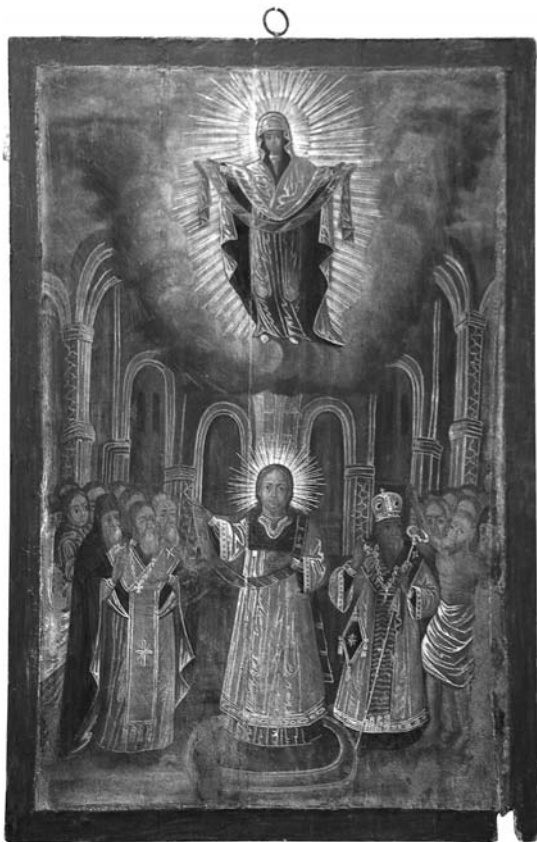

Fig. 5. Icoana Acoperământul Maicii Domnului, Moldova, înc. sec. al XIX-lea, MNIM (FB-14017).

nimb strălucitor. Chipul imnografului este încadrat de mai multe fețe bisericești și simpli enoriași, printre care se află și Sf. Andrei, cel ce s-a învrednicit să vadă apariția miraculoasă a Maicii Domnului împreună cu ucenicul său Epifanie.

2. Acoperământul Maicii Domnului (fig. 6) Moldova, 1871, zugrav anonim.

Lemn, tempera. Suportul plan, format din trei părți, fără pene de consolidare, 26×31×1,1 cm FB-23611.

Achiziție, 1998.

Curbat puternic în exterior. Crăpături adânci, care străbat și stratul pictural în partea de jos, urme de cuie.

Fără intervenții anterioare.

În interiorul unei biserici, în centru, pe amvon, este reprezentat Roman Melodul, cu sacos roșiat-cafeniu și stihar verde-gri, cu mâinile întinse spre cei prezenți în biserică. La dreapta sunt înfățișați împăratul și împărăteasa, care își exprimă admirația ascultând propovăduirea Melodului, sentiment redat de expresia fețelor și gestul

Fig. 6. Icoana Acoperământul Maicii Domnului, Moldova, 1871, MNIM (FB-23611).

mâinilor. La stânga, Sf. Andrei și Epifanie, sunt preocupați de cele ce se desfășoară în registrul superior al icoanei, unde Maica Domnului, încadrată de sfinți ierarhi, își întinde acoperământul alb-gălbui peste cei prezenți în biserică. Toți sunt zugrăviți cu nimburi aurite în vestimentații lungi acoperite cu mantii mai scurte, doar Sf. Andrei poartă o mantie albastră-verzuie peste corpul slăbit, pe jumătate dezgolit. Pe icoană sunt plasate mai multe inscripții. Sus se poate citi „Покров Прстыа ... , jos: М. Иоан .... Уст?”

3. Acoperământul Maicii Domnului (fig. 7) Rusia, sec. al XIX-lea, zugrav anonim.

Lemn, tempera. Suport plan, format din trei părți întărite cu două pene transversale.

FB-23384-64.

Transmisă de Vama Ungheni, 1996.

Pierderi masive de strat pictural acoperit după restaurare, crăpături, pierderea penelor.

Intervenții anterioare de A. Roșca, MNIM 2003.

Pe fundal de arhitectură bisericească este zugrăvită Născătoarea de Dumnezeu, pășind pe nori, albi-verzui, cu acoperământul alb, ținut pe brațele ridicate pe jumătate în sus. Poartă chiton albastru și maforion vișiniu. Doi îngeri păzitori, înveșmântați în straie albe-roșiatice, însoțesc Fe-

cioară, încadrată în mandorla, ajutând-o, parcă, să ridice maforionul. De o parte și de alta a îngerilor sunt reprezentați mai mulți apostoli și sfinți făcători de minuni – toți zugrăviți în nimbul slavei lor. Printre ei se disting Sf. Ioan, Sf. Nicolae, Sf. Nichita, Sf. Efim, Moisei precum și Sff. Petru și Pavel, Sf. Ecaterina, Sf. Pelaghia, Sf. Mare Mucenic Gheorghe. Ei își îndreptă privirile spre Maica Domnului, care prin gestul mâinilor ridicate, cu palmele îndreptate în sus, aduce slavă Fiului său, pictat într-un medalion auriu. Mântuitorul ține Evanghelia și binecuvântează alaiul sfinților și toată mulțimea prezentă la minunea ce se săvârșea în biserica Vlaherne. În partea de jos, în mijlocul icoanei, pe amvon, este zugrăvit Roman Melodul îmbrăcat în stihar de diacon, cu un filacter în mâna stângă, pe care este scris Condacul de Crăciun. În partea dreaptă sunt reprezentați patriarhul Constantinopolului Tarasie (784-806) și împăratul Leon (866-912), pe timpul căruia a avut loc minunea, iar în partea stânga – Sf. Andrei cu ucenicul său Epifanie, precum și împărăteasa Zoe (978-1050), cea care a fost tămăduită de boală grea prin atingerea Brăului Maicii Domnului. În partea superioară a chenarului, se citește inscripția „Образ Покрова Пресвятой Богородицы”. În nimburile s-au înscris numele personajelor, doar numele lui Roman Melodul s-a înscris în afară.

Fig. 7. Icoana Acoperământul Maicii Domnului, Rusia, sec. al XIX-lea, MNIM (FB-23384-4).

4. Acoperământul Maicii Domnului (fig. 8) Basarabia, înc. sec. al XX-lea, zugrav anonim. Panou integral, plan, consolidat cu două pene în marginile de sus și de jos, 26,4×31,2×2,3 cm. FB-22918-115.

Din colecția MIR, biserica „Sf. Parascheva” din s. Zgurița, raionul Drochia, 1980.

Culorile stratului pictural au pierdut din intensitate, zgârieturi.

Fără intervenții anterioare.

Pe suprafața icoanei se disting două registre: cel superior îl ocupă Maica Domnului cu un alai de sfinți conduși de Ioan Botezătorul și Ioan Teologul. Fecioara, îmbrăcată în chiton verde-albastru și maforion alb-gălbui, ține în mâinile desfăcute Acoperământul alb-albastru. Capul ei este încadrat de un nimb slab conturat, în părțile laterale ale căruia se poate citi „Maica - Domnului”. Sub norii care despart cele două registre compoziționale sunt reprezentate mai multe personaje. Printre acestea se află Sf. Andrei care îi arată ucenicului său Epifanie să privească și el la apariția miraculoasă a Sfintei Fecioare. Acesta ridică mâinile în semn că Fecioara i se arătase și lui. Lângă ei, în veșminte albe, cu ochii ridicați în sus este zugrăvit Roman Melodul, care ține în mâini un omofor cu mai multe cruce aurite pe el. În stânga lui sunt înfățișați împăratul Leon cel Înțelept (886-911) și soția sa Teofana. El privește mirat în sus, mâna dreaptă ridicând-o la nivelul pieptului, împără-

Fig. 8. Icoana Acoperământul Maicii Domnului, Basarabia, înc. sec. al XX-lea, biserica „Sf. Parascheva” din s. Zgurița, raionul Drochia, MNIM (FB-22918-115).

teasa, însă, coboară ochii în jos, iar mâinile și le-a împreunat în rugăciune. Ambii poartă coroane și straie domnești. Pe margine s-a păstrat inscripția: „ACOP. MAICII DOMNULUI”.

5. Acoperământul Maicii Domnului (fig. 9)

Basarabia, anii '20-'30 ai sec. al XX-lea, zugrav anonim.

Lemn, ulei. Suportul plan, este constituit din două părți prinse cu două pene transversale, reliefe, montate în scobitură „coadă de rândunică”, 31×26×2 cm.

FA-10538-19.

Din colecția MIR, transmise de organele de poliție din Chișinău, 1988.

Suportul crăpat pe linia de unire, în partea de jos crăpătura străbate stratul pictural, în câmp și la colțuri se înregistrează și alte pierderi ale stratului cromatic, zgârieturi.

Fără intervenții anterioare.

Subiectul se desfășoară în interiorul bisericii, în fața ușilor împărătești. În bolta altarului, planând pe nori roz-gălbui, apare chipul Fecioarei, reprezentată până mai jos de brâu. Poartă chiton alb-albastru încins la brâu și maforion roz-albiu, la piept prins cu o fibulă. În jurul capului se remarcă un clipeus radiant. Ea își întinde acoperământul auriu peste mulțimea din biserică, o parte din care privește spre ea, expresiile fețelor și gesturile exprimând o puternică uimire. Printre ei este prezent Sf. Andrei, cel Nebun întru Hristos,

care îl îndeamnă pe discipolul sau Epifanie să privească în sus spre Maica Domnului. Ceilalți s-au grupat în jurul tânărului diacon Roman Melodul, care ține în mâna dreaptă un omofor auriu, la fel ca cel al Preacuratei Fecioare. El poartă stihar de diacon peste chitonul albastru. În mulțime se află înalte fețe bisericești: unii cu crucea în mână, alții binecuvântând. Tot aici poate fi văzut și împăratul cu soția sa, ambii încoronați, purtând straie de sărbătoare. Sus este înscrisă legenda „Покров Престыя Богородицы”, iar chipul Maicii Domnului este încadrat de monograma „MP OY”.

6. Acoperământul Maicii Domnului (fig. 10)

Basarabia, anii '20-'30 sec. al XX-lea, zugrav anonim.

Lemn, tempera. Panou integral, plan fără pene, 21,8×27,2×2,0 cm.

FB-22465.

Achiziție, Chișinău, 1985.

Lemn deteriorat, pierderi neesențiale de strat pictural.

Fără intervenții anterioare.

Pe icoană, pe un fundal verde-albastru este reprezentată Maica Domnului până mai jos de genunchi ținând pe mâinile desfăcute în părți brâul alb cu marginile roșii. Născătoarea de Dumnezeu poartă maforion rubiniu cu bordură aurită și față interioară de nuanță roză, precum și chiton albastru cu mâneculele aurite. Este redată cu nimb aurit. Icoană nu conține nici o inscripție.

Fig. 9. Icoana Acoperământul Maicii Domnului, Basarabia, anii '20-'30 ai sec. al XX-lea, MNIM (FA-10538-19).

Fig. 9. Icoana Acoperământul Maicii Domnului, Basarabia, anii '20-'30 ai sec. al XX-lea, MNIM (FA-10538-19).

Bibliografie

- Grigoriu 2006:** P. Grigoriu, Sfântul Roman Melodul în „Imnele pocăinței” (București 2006).
- Александрович 1998:** В. Александрович, Иконография древней украинской иконы „Покрова Богоматери”. *Byzantinoslavica* LIX, 1998, 125-135.
- Бельтинг 2002:** Х. Бельтинг, Образ и культ. История образа до эпохи искусства (Москва 2002).
- Государственная 1995:** Государственная Третьяковская галерея. Каталог собрания. Т. 1: Древнерусское искусство X - начала XV вв. Кат. 48 (Москва 1995).
- Георгиевский 1893:** Г. Георгиевский, Русский ли праздник Покров? Чтения в Обществе любителей духовного просвещения. Ноябрь (Москва 1893).
- Древнейшая 2011:** Древнейшая икона Покрова
http://risu.org.ua/ru/index/monitoring/kaleido_digest/44859/
- Заграевский 2008:** С.В. Заграевский, Новые исследования памятников архитектуры Владимиро-Суздальского Музея-Заповедника (Москва 2008). <http://www.zagraevsky.com/vsmz9.htm>
- Кондаков 1914:** Н. Кондаков, Иконография Богоматери, т. I (Петроградъ 1914).
- Кондаков 1915:** Н. Кондаков, Иконография Богоматери, т. II (Петроградъ 1915).
- Лазарев 1994:** Е. Лазарев, Покров над Сечью. Наука и религия 10, 1994, 8-9.
- Снеессорева 2010:** С. Снеессорева, Земная жизнь Пресвятой Богородицы и описание святых чудотворных её икон (Москва 2010).
- Этингоф 2000:** О. Этингоф, Образ Богоматери. Очерки византийской иконографии XI-XIII вв. (Москва 2000).
- Липатова 2008:** С. Липатова, Покров Пресвятой Богородицы: иконография праздника в искусстве Древней Руси. Православие.Ru / Интернет-журнал, 14 октября 2008 г. <http://www.pravoslavie.ru/jurnal/4515.htm>
- Миляева 1965:** Л.С. Миляева, Памятник галицкой живописи XIII века. Советская археология 3, 1965, 249-258.
- Остроумов 1911:** М.А. Остроумов, Происхождение праздника Покрова. В: Приходское чтение, № 19 (Санкт-Петербург 1911), 401-412.
- Палестинский патерик:** http://azbuka.ru/knigi/palestinsky_paterik_18-all.shtml
- Перцев 1992:** Н.В. Перцев, Каталог реставрационных работ (Санкт-Петербург 1992).
- Пуцко 1994:** В. Пуцко, Найдавніші ікони Покрова. Родовід 8, 1994, 33-34.
- Шалина 2005:** И. Шалина, Реликвии в восточнохристианской иконографии (Москва 2005).

Icons of the Intercession in the collection of the National Museum of History of Moldova

Abstract

In the collection of the National Museum of History of Moldova there are six icons related to the famous iconographic type “Protection of the Holy Virgin”. This type, that was designed to reflect the images of the feast of the Holy Virgin, has a complex composition, which harmoniously combines events, phenomena and characters belonging to different time periods. At the heart of it lies the vision of Andrew the Fool-for-Christ in the Blachernae church of Constantinople. The plot of the icons also recalls the miraculous phenomenon that became known as the Miracle of Blachernae. At the same time, this iconographic composition may be an illustration of the cycle of hymns, which conceptually transmits the idea of the intercession of the Blessed Virgin.

In the 10th century, in honor of the miraculous vision in Blachernae Eastern Church has established the celebration of the Intercession of the Theotokos on October 1; Russian Church celebrates this feast widely from the 12th century. Today Orthodox Church unites under its auspices many holy temples dedicated to the feast of the Protection of Holy Virgin, which became a symbol of care and intercession.

Celebration of the Intercession on October 1 coincides with the feast of Romanos the Melodist (490–560), who is the author of the Akathist Hymn to the Theotokos.

The composition of icons of the Protection consists of the upper and lower parts. The upper part shows the Virgin standing on clouds with the veil symbolizing the protection in her hands, surrounded by saints, the holy prophets and the Myrrh-bearers. In the center of the lower part there is depicted Romanos the Melodist, on the right of him there are the emperors and men of Church; on the left St. Andrew the Fool-for-Christ is depicted, turning to his disciple Epiphanius and pointing up at the miracle that takes place in the temple. On some icons in the lower part there is depicted the dream of Romanos the Melodist, in which Our Lady gives him a scroll, blessing him to sing and write hymns. There are icons depicting only the Virgin.

Five of the six icons from the collection of NMHM are of average size, and one is larger, probably derived from a church dedicated to the feast. These icons are painted in oil and tempera on wood, composition of most of them corresponds exactly to this iconographic type.

List of illustrations:

1. Icon of the Intercession. Galicia, 12th century.
2. Icon of the Intercession. Suzdal, 13th century, the Cathedral of the Nativity of the Virgin.
3. Icon of the Intercession. Suzdal, 1360, the Convent of Intercession.
4. Icon of the Intercession. Novgorod, 1399, the Zverin Monastery.
5. Icon of the Intercession. Moldova, early 19th century. NMHM (FB-14017).
6. Icon of the Intercession. Moldova, 1871. NMHM (FB-23611).
7. Icon of the Intercession. Russia, 19th century. NMHM (FB-23384-4).
8. Icon of the Intercession. Bessarabia, early 20th century, St. Paraskeva Church in the village of Zgurița, Drochia District. NMHM (FB-22918-115).
9. Icon of the Intercession. Bessarabia, 1920s-1930s. NMHM (FA-10538-19).
10. Icon of the Intercession. Bessarabia, 1920s-1930s. NMHM (FB-22465).

**Иконы Покрова Пресвятой Богородицы
из коллекции Национального музея истории Молдовы**

Резюме

В коллекции Национального музея истории Молдовы хранятся шесть икон, относящихся к известному иконографическому типу «Покров Пресвятой Богородицы». Данная иконография, призванная отразить в образах праздник Покрова Пресвятой Богородицы, отличается сложной композицией, в которой гармонично сочетаются события, явления и персонажи, относящиеся к разным периодам времени. В основе ее возникновения лежит видение, явившееся Андрею Юродивому во Влахернском храме Константинополя. Сюжет иконы также напоминает о чудесном явлении, которое вошло в историю как Влахернское Чудо. В то же время, эта иконографическая композиция может быть иллюстрацией к циклу акафистов, концептуально передающей идею заступничества Пречистой Девы.

В X веке в честь чудесного видения во Влахерне восточная церковь установила празднование Покрова Пресвятой Богородицы 1 октября; Русская Церковь широко отмечает этот праздник с XII века. Сегодня Православная Церковь объединяет под своей эгидой много святых храмов, посвященных Покрову Пресвятой Богородицы, празднику, ставшему символом помощи и заступничества.

Празднование Покрова 1 октября совпадает с днем памяти автора песнопений Романа Сладкопевца (490-560), который считается автором акафиста Божией Матери.

Композиция икон Покрова состоит из верхней и нижней частей. В верхней части изображена Пречистая Дева, стоящая на облаках с омофором в руках, в окружении святых, пророков и жен-мироносиц. В нижней части, в центре изображен лик Романа Сладкопевца, справа от него стоят императоры и церковные деятели, слева – Св. Андрей, указывающий своему ученику Епифанию на чудо, совершающееся в храме. На некоторых иконах в нижней части изображен сон Романа Сладкопевца, в котором Пречистая Дева вручает ему свиток, наделяя его даром церковного песнопения. Существуют также иконы, на которых изображена одна Богородица.

Пять из шести таких икон коллекции НМИМ имеют средний размер, а одна, большего размера, вероятно, происходит из храма, посвященного Покрову. Эти иконы написаны маслом и темперой по дереву, композиции большинства из них точно соответствуют данному иконографическому типу.

Список иллюстраций:

1. Икона Покрова Богородицы. Галиция, XII в.
2. Икона Покрова Богородицы. Суздаль, XIII в., Собор Рождества Богородицы.
3. Икона Покрова Богородицы. Суздаль, 1360 г., Покровский монастырь.
4. Икона Покрова Богородицы. Новгород, 1399 г., Зверин монастырь.
5. Икона Покрова Богородицы. Молдова, начало XIX в. НМИМ (FB-14017).
6. Икона Покрова Богородицы. Молдова, 1871 г. НМИМ (FB-23611).
7. Икона Покрова Богородицы. Россия, XIX в. НМИМ (FB-23384-4).
8. Икона Покрова Богородицы. Бессарабия, начало XX в., церковь Св. Параскевы в с. Згурица Дрокиевского района. НМИМ (FB-22918-115).
9. Икона Покрова Богородицы. Бессарабия, 20-30 гг. XX в. НМИМ (FA-10538-19).
10. Икона Покрова Богородицы. Бессарабия, 20-30 гг. XX в. НМИМ (FB-22465).

31.03.2014

Adelaida Chiroșca, Muzeul Național Istorie a Moldovei, str. 31 August, 121-A, MD-2012 Chișinău, Republica Moldova, e-mail: adelaidachirosca@gmail.com